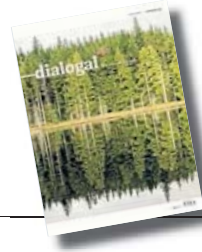

Estils

UN MÓN AMB ÀNIMA

El número d'estiu de la revista *Dialogal* inclou experiències de transformació personal i una conversa entre la banca ètica i la islàmica, entre d'altres.

¿És compatible la transparència amb el misteri?

DÍDAC P. LAGARRIGA
BARCELONA

L'escriptor Josep Otón aprofundeix en aquest vincle per denunciar la idolatria de la transparència

Hem assumit com a normalitat la transparència: valor segur, ètic, inqüestionable. No hi ha cap àmbit de la societat, des de la política fins a l'economia i la ciència, que avui no pregoni una alta estima per la transparència. I com més l'enaltim, com més la idealitzem, més menyspreem el seu suposat contrari: el que és secret, opac, misteriós. Però ¿és la transparència tan nítida i beneficiosa com sembla? ¿És l'opacitat sempre tan contraproduent en aquesta societat emmullada en ella mateixa? Com es pregunta el filòsof Francesc Torralba, ¿quanta transparència pot arribar a digerir l'estómac social?

Dos vessants complementaris

Per a Josep Otón Catalán, professor i escriptor, la transparència és invisible i, per tant, escapa al control de la mirada: "Tot i que el seu tret característic és la capacitat de fer visible el que és transparent, per definició, no ho és. La transparència és complexa i, a vegades, enganyosa. Sovint falseja la realitat en donar a entendre que res s'interposa entre l'observador i l'objecte observat, de manera que el primer té la sensació de tenir-lo al seu abast". És el pa de cada dia, des de les vitrines i els aparadors fins als programes polítics o als anuncis comercials: quan es té alguna cosa a vendre sembla que ningú està disposat a voler aprofundir en l'ambigüitat de la transparència. Per aquest motiu Otón ha escrit una magnífica reflexió en format llibre (*Misterio y transparencia*, que acaba de publicar Herder) en què no busca menysprear els atributs de la transparència, però sí que hi aprofundeix per veure que no sempre el misteri i l'opacitat hi són oposats.

De fet, sovint en són aliats indisociables. De la mà de pensadors com Paul Scheerbart, Byung-Chul Han, Francesc Torralba, Walter Benjamin, María Zambrano, Friedrich Nietzsche, Simone Weil, Ludwig Wittgenstein i textos de la tradició cristiana, el llibre és una lúcida reivindicació de la transparència quan assumeix la seva transcendència per, d'aquesta manera, convertir-se en la via d'accés al Misteri (un Misteri últim, en majúscula).

Per trobar aquest vincle necessari, hem d'endinsar-nos en el fet religiós, lloc on tradicionalment es dona aquesta intimitat entre Misteri i transparència. Pot semblar paradoxal en un món actual que, com assenyala Otón, "idolatra la transpa-

GETTY

rència" i on, en conseqüència, la religió és percebuda com un reducte de l'obscurantisme: "El ciutadà postmodern se sent amb el dret de saber-ho tot de tot i el fet religiós sembla escapolar-se de la seva pretensió controladora".

Una revelació en equilibri

Però, lluny d'aquesta idea, la religió no té per què quedar-se reclosa en aquest secretisme. Otón, que recorre a la tradició cristiana per exposar la seva tesi, explica que la idea de transparència està present a la Bíblia per mostrar com la revelació no és opaca. "L'Evangeli es presenta com una reivindicació de la transparència, una crida a treure a la llum allò que estava amagat. El missatge

Control
"El ciutadà postmodern se sent amb el dret de saber-ho tot de tot"

de Jesús és un exercici de transparència", diu l'escriptor. Segons explica, malgrat aquest rebuig aparent per tot allò que no és transparència, la fascinació pel que no podem copsar, i que ens interpel·la, continua molt present, entre la fascinació i la temença. "L'ésser humà –diu– queda astorat intuïnt una realitat superior a qualsevol de les seves expectatives. Experimenta una profunda nostàlgia d'Absolut. Però, d'altra banda, sent por davant d'un Déu estrany, desconegut. Es defensa d'aquesta por a la desmesura posant límits a l'abisme insondable, empetitint Déu, forçant el Misteri a ser transparent. La inefabilitat del Misteri desafia la pretensió de l'ésser humà d'abastar-ho tot".

"No hi ha res d'amagat que no s'hagi de descobrir, ni res de secret que no s'hagi de conèixer" (Mc, 4:22), diu l'Evangeli. Però aquesta disposició a ser descobert no coneix l'ansia moderna, la fal·lera per desvelar-ho tot amb presses i, sovint, sense respecte, volent fer de la complexitat una simplicitat llesta per consumir. "Una excessiva transparència –alerta Otón– pot ser un factor que malmeti el procés de coneixement mutu en precipitar-lo. La immediatesa esgota ràpidament el desig de conèixer; en canvi, el pudor estimula l'interès i la curiositat. En definitiva, en la relació entre l'ésser humà i la divinitat, la transparència total, entesa com a absència de misteri, pot resultar una trapa i la plena transparència un problema". Entre el *Deus absconditus* i el *Deus revelatus*, sense necessitat d'escollir entre un dels dos vessants, sinó entenent que necessitem caminar en aquest equilibri, com sovint ens mostra l'experiència mística. La pròpia revelació, explica Otón, està més a prop dels relats i de la poesia perquè són formes literàries que ens ajuden a equilibrar el que és explícit amb el que és suggerit o absent, sense "enunciats clars i transparents com les consignes dels règims totalitaris o dels credos fonamentalistes, sinó en una experiència narrativa de gradual transparentació".

Aquest equilibri també fa que la revelació funcioni com a mecanisme d'alerta quan ens decantem cap a un dels extrems. Un àmbit on regni només el que és ocult i misteriós, sense cap esclat de llum, desperta totes les sospites. Com recorda Otón, "els textos bíblics ja critiquen una religiositat contaminada per una concepció supersticiosa de l'Univers i el mateix sistema religiós sol suscitar estratègies de depuració que desemmascaren els elements màgics, sovint vinculats a actituds poc ètiques".

Per al filòsof Byung-Chul Han, en la societat de l'exposició les coses no desapareixen en la foscor, sinó en l'excés d'il·luminació, fet que porta a concloure, de la mà del teòleg Pedro Castelao, que l'obstacle més gran per percebre l'absent presència de Déu és justament la seva presència massiva, l'excés de la seva llum: "No percebem Déu per manca de distància", diu Castelao citat per Otón.

En conclusió, veiem com, una vegada més, voler entendre el món fonamentant-nos en una lògica binària, d'oposats, es deu més a una voluntat fantasiosa que a la realitat en ella mateixa, molt més inclusiva del que sovint volem acceptar. —